

16. *Нижник Н. Р.* Державний службовець в Україні (пошук моделі) / [Н. Р. Нижник, В. В. Цвєтов, Г. І. Леліков та ін.]. – К. : Ін Юре, 1998. – 272 с.
17. *Саймон Г.* Менеджмент в організаціях [сокр. пер. с англ. с 15-го изд.] / Г. Саймон, Д. Смитбург, В. Томпсон ; общ. ред. и вступ. ст. А. М. Ємельянова, В. В. Петрова. – М. : Экономика, 1995. – 337 с.
18. *Скрипник К. Д.* Управленческая деятельность: структура, функции, навыки персонала / [К. Д. Скрипник, А. Э. Гергелев, Т. Л. Кутасова та ін.]. – М. : Приор, 2000. – 192 с.
19. *Стасюк О.* Про деякі методологічні засади в доборі керівників органів державної влади / О. Стасюк. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – № 3-4. – С. 50-55.
20. *Kilmann R. H.* Corporate culture / R. H. Kilmann // Psychology Today. – April 1985. – № 63.
21. *Kim Daniel H.* The link between individual and organizational learning / Daniel H. Kim // Sloan. Manag. Rev. – 1993. – № 1.

Надійшла до редколегії 22.10.2012 р.

УДК 351.741:355.61

М. М. МЕДВІДЬ

ПРОТИРІЧЧЯ В ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЗАЙНЯТОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ

Проаналізовано наукові праці з теорій міжнародної, національної, воєнної безпеки та суспільних благ стосовно способу комплектування військових формувань. Виявлено ситуацію із суперечливими позиціями щодо суспільної необхідності процесу зміни призовного способу на контрактний та відсутності належних умов його завершення.

Ключові слова: національна (воєнна) безпека, державне регулювання, військові формування, спосіб комплектування, зайнятість, військова служба за контрактом.

Scientific works of theories of international, national, military safety and public benefits are analysed in relation to the method of manning military formations. There was found a situation with contradictional positions in relation to the public necessity of process of change of draft method on a contract and absence of the proper ways to finish it.

Key words: national (military) security, government control, military units of recruitment, employment, military service under the contract.

Вимоги до військових формувань, зокрема до завдань, які вони виконують, до їх організаційно-штатних структур і чисельності, до способів їх комплектування та професійного відбору на військову службу, до професійної підготовки військовослужбовців та їх кар'єрного зростання, формуються в умовах, які постійно змінюються. Так, глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність держави брати участь у заходах колективної безпеки. Як наслідок – підрозділи військових формувань та правоохоронних органів України беруть участь у міжнародній миротворчій діяльності. Під впливом глобальних проблем сучасності змінюється система міжнародної безпеки, відповідно зазнає змін і система національної безпеки.

На формування таких вимог впливає і населення держави, яке є споживачем суспільного блага – безпеки. З іншого боку, демографічний стан держави, стан стимулювання населення до службово-бойової діяльності впливають на стан зайнятості у військових формуваннях, професійний рівень військовослужбовця.

Функції моніторингу згаданих постійних змін та остаточне визначення вимог до системи національної безпеки, до військових формувань взагалі і до військовослужбовця зокрема належать державі. Отже, якість окреслених галузі та сфери суспільного життя цілком залежить від стану механізмів їх державного регулювання.

Для отримання цілісного уявлення про закономірності та сутнісні характеристики державного регулювання зайнятості у військових формуваннях України необхідно розглянути розвиток наукової думки за визначеною проблемою крізь призму теорій міжнародної, національної і воєнної безпеки та суспільних благ.

В електронній бібліотеці авторефератів дисертацій Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського є понад 1 200 наукових праць, в яких розглядаються питання, пов'язані з безпекою [16]. І це не дивно, адже проблеми безпеки окремих галузей і сфер суспільного життя, особливо в умовах постійних змін, є актуальними.

Сучасні українські вчені внесли значний вклад у розвиток теорії безпеки і продовжують працювати у цьому напрямі. Серед них слід відмітити таких: Г. Ситник досліджував державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України [18]; В. Ліпкан вивчав адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України [9]; Г. Пономаренко досліджував адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави [14]; І. Храбан розглядав воєнно-політичний аспект конфігурації європейської безпеки в контексті реалізації національних інтересів України [20]; А. Баланда досліджував соціальні детермінанти національної безпеки України [4]. За результатами аналізу згаданих та інших наукових праць, присвячених національній безпеці, слід перевірити, як відповідає вимогам сьогодення функціонування механізмів державного регулювання зайнятості у військових формуваннях.

Метою статті є визначення протиріч у державному регулюванні зайнятості у військових формуваннях.

Для досягнення поставленої мети необхідно розкрити основні поняття теорії національної безпеки. “Теорія національної безпеки – це метанаука, яка поєднує в собі прикладні аспекти соціальних, воєнних, гуманітарних, технічних, психологічних, біологічних та інших наук з метою дослідження сутності, змісту, методів, форм і засобів забезпечення безпеки особистості і соціальних спільнот різного рівня” [6, с. 7].

Г. Ситник звертає увагу на те, що “потреба в безпеці, а отже, й саме це поняття як категорія виникло з появою людини на землі, і забезпечення безпеки є головною передумовою цивілізованого прогресивного розвитку та державності”, і підтверджує тим, що ще “Аристотель у своїх роздумах щодо ідеального державного облаштування та способів управління суспільством розглядав критерії безпеки громадян” [17, с. 12].

Із монографії О. Полторакова дізнаємося, що “термін “безпека” почали вживати ще в XII ст. Він означав спокійний стан духу людини, що вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. Для порівняння, в Росії це поняття використовувалося рідко – вперше термін “державна безпека” було вжито в “Положенні про заходи з охорони державного порядку та громадського спокою” від 14 серпня 1881 р.” [13, с. 13].

Прийнято вважати, що термін “національна безпека” вперше було використано Президентом США Т. Рузвельтом у 1904 р. для обґрунтування у Конгресі США необхідності здійснення воєнної акції в зоні майбутнього Панамського каналу з урахуванням національних інтересів країни. Незважаючи на те, що вже з кінця 1940-х рр. на Заході цим поняттям почали охоплювати всі аспекти забезпечення безпеки держави, фактично до середини 1980-х рр. під “національною безпекою” як на Сході, так і на Заході, головним чином, розуміли воєнну та політичну [17, с. 20; 13, с. 13; 5, с. 22–23].

Попри те, що з початку 1990-х рр. у теоретичних дослідженнях “національну безпеку” та проблеми її забезпечення розглядають різнопланово, воєнна безпека залишається вагомим її складником [3; 7; 10; 12].

Сьогодні в Україні під “національною безпекою” розуміють “захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності,

ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам” [1, ст. 1].

Під “воєнною безпекою” розуміють “сукупність гарантій суверенітету, територіальної цілісності країни і захисту її життєво важливих інтересів за допомогою воєнної сили” [3].

Методологія класичної парадигми теорії національної безпеки (у тому числі й воєнної), на думку Г. Ситника, полягає в тому, що “національна безпека є інтегральною характеристикою безпеки людини, безпеки суспільства та державної безпеки, а її оптимальний рівень залежить від дотримання у процесі державного управління деякої оптимальної комбінації змінних у трикутнику: національні інтереси – небезпеки щодо їх реалізації – можливості держави” [19]. Варто погодитися з ученим та визначитись у контексті дослідження, що ми розуміємо під поняттями “національні інтереси”, “небезпеки щодо їх реалізації” та “можливості держави”.

Відповідно до Закону України “Про основи національної безпеки України” “національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток”, а “небезпеки щодо їх реалізації”, тобто “загрози національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України” [1, ст. 1].

Крім того, в цьому Законі зазначено: “На сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України є: поширення зброї масового ураження і засобів її доставки; недостатня ефективність існуючих структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та глобальної стабільності; нелегальна міграція; можливість втягування України в регіональні збройні конфлікти чи у протистояння з іншими державами; нарощування іншими державами поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь, які порушують співвідношення сил, що склалося; небезпечне зниження рівня забезпечення військовою та спеціальною технікою та озброєнням нового покоління Збройних Сил України, інших військових формувань, що загрожує зниженням їх боєздатності; повільність у здійсненні та недостатнє фінансове забезпечення програм реформування Воєнної організації та оборонно-промислового комплексу України; накопичення великої кількості

застарілої та не потрібної для Збройних Сил України військової техніки, озброєння, вибухових речовин; незавершеність договірно-правового оформлення і недостатнє облаштування державного кордону України; незадовільний рівень соціального захисту військовослужбовців, громадян, звільнених з військової служби, та членів їхніх сімей” [1, ст. 7].

Остання за переліком загроз підвищує актуальність цього дослідження. На думку автора, необхідно все ж визначити: реальною чи потенційною є сьогодні загроза – “стан соціального захисту військовослужбовців, громадян, звільнених з військової служби, та членів їхніх сімей”.

“Небезпеки щодо реалізації національних інтересів” також відображені у Воєнній доктрині як внутрішні умови, які суттєво обмежують спроможності України щодо вирішення проблемних питань, реагування на негативні явища та можуть спровокувати недружні дії інших держав, до яких відносять: розбалансованість і незавершеність системних реформ, у тому числі й у сфері безпеки і оборони; складне економічне становище, високий рівень бідності населення, безробіття; корупція, високий рівень злочинності, у тому числі організованої; зниження обороноздатності держави, боєздатності Збройних Сил України та інших військових формувань [2, ст. 8].

Якщо згадані вище елементи теорії національної безпеки “національні інтереси” та “небезпеки щодо їх реалізації” чітко визначені в нормативно-правових актах, то для визначення “можливостей держави” необхідно провести аналіз відповідних наукових праць.

У теорії воєнної безпеки такі “можливості держави” називають воєнним потенціалом. “Воєнний потенціал – можливості держави утримувати та вдосконалювати збройні сили, підвищувати їх боєздатність, поповнювати навченими кадрами, оснащувати сучасним озброєнням та військовою технікою, усіма видами постачання у мирний та воєнний час, таким чином забезпечити досягнення цілей війни. Воєнний потенціал не є постійною величиною. Його стан характеризується наявністю різноманітних факторів і, насамперед, таких: чисельність особового складу та його морально-психологічна, освітня, воєнна та військово-технічна підготовка, польова, морська і повітряна виучка; кількість і якість озброєння та військової техніки; ступінь забезпеченості військ матеріально-технічними засобами; рівень розробки воєнної доктрини та воєнної теорії, їх відповідність вимогам воєнної практики; підготовленість командних кадрів; рівень бойової готовності збройних сил; наявність мобілізаційних резервів і мобілізаційні можливості держави” [8, с. 48]. Використовуючи поняття “воєнний потенціал”, І. Кириченко визначив критерії оцінювання ступеня переваги держави у військовому конфлікті, які дозволяють дати якісну оцінку співвідношенню сил, обґрунтувати необхідний рівень неприйнятної збитку сторін у конфлікті у процесі визначення рівня оборонної достатності держави [Там же].

Вивчивши наведену вище наукову працю, робимо висновок, що під час ведення бойових дій важливими є своєчасність і правильність прийняття рішення, тобто кадрове забезпечення має більшу вагу, ніж інші види забезпечення військових формувань. Адже навіть потужна й ефективна зброя без людини не є дієвою.

У дослідженні В. Смолянюка воєнний потенціал є складовою частиною військової могутності держави: “сукупний потенціал держави – військовий потенціал держави – військова могутність держави (фактор реалізації військового потенціалу держави) – військова сила держави (фактор реалізації військової могутності держави) – сили і засоби збройної боротьби (бойовий потенціал збройних сил)”. Учений підкреслює, що “кожна наступна складова частина запропонованої схеми являє собою фактор реалізації (міру практичного втілення) попереднього потенціалу. У загальному переліку елементів, що визначають якісні особливості військової могутності держави, особливого значення набуває категорія військової сили держави – явища, яке являє собою ступінь і інтенсивність реального впливу військової могутності з тією або іншою метою на інші держави або систему міждержавних відносин” [19, с. 11].

Для формування необхідних “можливостей держави” у Воєнній доктрині визначені основні напрями воєнно-економічної політики, до яких віднесено: ресурсне забезпечення програм (планів) реформування і розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань; удосконалення механізму формування і здійснення контролю за видатками державного бюджету, які передбачені на потреби оборони, оптимізація бюджетних витрат та забезпечення їх раціонального розподілу, у тому числі при формуванні державного оборонного замовлення, з дотриманням установлених пріоритетів; ресурсне забезпечення функціонування національної економіки, Збройних Сил України, інших військових формувань і вдосконалення їх мобілізаційної підготовки; ресурсне забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців, членів їхніх сімей і працівників Збройних Сил України та інших військових формувань; ресурсне забезпечення утилізації надлишкових та не придатних для використання за призначенням зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, боєприпасів і компонентів ракетного палива в рамках діючих державних програм; забезпечення відповідності програм (планів) підготовки держави до збройного захисту національних інтересів економічним і фінансовим можливостям держави [2, ст. 26].

Визначивши наповнення змінних трикутника воєнної безпеки – національні інтереси – безпеки щодо їх реалізації – можливості держави, слід погодитись із В. Ліпканом, який стверджує, що “у забезпеченні воєнної безпеки особливо великою є роль економічних структур. Економіка – головна база потужності держави. Від її стану прямо залежить військовий потенціал, що відображає можливості держави містити й удосконалювати збройні сили, підвищувати їх

боездатність, поповнювати навченими кадрами, забезпечувати сучасною зброєю, військовою технікою і всіма видами постачання. Значну роль в забезпеченні воєнної безпеки країни, особливо внутрішньої, відіграють правові структури, які мають розробляти проекти ефективних законодавчих актів і добиватися неухильного виконання прийнятих законів” [10].

Із теорії суспільних благ відомо: те, що спрямоване на задоволення потреб суспільства та держави, є суспільним благом, тобто таким благом, яким забезпечують потреби всіх членів суспільства однаковою мірою. Поєднавши цю теорію з теорією національної безпеки (воєнної безпеки), висновуємо, що безпека є суспільним благом. Чисті суспільні блага характеризуються неподільністю, невиключеністю (неможливістю виключення будь-кого із користування цим благом) і неконкурентністю (неможливістю перешкодити споживати це благо людям, які не заплатили за нього). Ринок не спроможний забезпечити громадян суспільними благами, тому держава стає основним їх виробником чи замовником, визначає оптимальну їх кількість і мінімізує витрати їх виробництва. Надання суспільних благ найчастіше бере на себе держава або інший колективний орган, який стягує з користувачів грошову платню чи змушує робити натуральні внески у примусовому порядку. Найбільш загальною формою платежів, які стягуються з індивідів з метою фінансування суспільних благ, є податки [11, с. 647–651].

На думку відомого англійського економіста Мартіна Вульфа, суспільні блага є структурними елементами цивілізації. До суспільних благ крім безпеки він відносить науку, чисте довкілля, довіру, чесний уряд та свободу слова і вважає: чим глобальнішим є суспільне благо, тим важче забезпечити достатню його пропозицію. “Імперії – Рим і Китай – використовували ефект масштабу, гарантуючи безпеку. Коли Рим було зруйновано, безпека стала приватизованою місцевими бандитами з величезними втратами для суспільства, яку називаємо зараз феодалізмом. В епоху ядерної зброї безпека є глобальним благом. Наша цивілізація стає дедалі більш глобальною, і вона вимагає забезпечення широкого спектра суспільних благ. Держави, на які покладається людство у забезпеченні цих благ, від безпеки до управління кліматом, є непопулярними, переобтяженими понад свої можливості та сконфлітованими. Ми повинні подумати про те, як управляти таким світом. Для цього потрібна буде надзвичайна креативність” [21].

Тому логічною є пропозиція Г. Ситника здійснити перехід “від використання методології класичної парадигми до принципово нової дослідницької парадигми, яку автор називає інституційно-цивілізаційною. Перехід передбачає здійснення низки кроків, які в сукупності передбачають комплексне використання діяльнісно-еволюційного, цивілізаційного та синергетичного наукового контексту й визначають інституціоналізм як один із перспективних напрямів розвитку теорії національної безпеки, а також

використання системного аналізу життєдіяльності суспільства, зокрема, необхідність дослідження феномену суспільної свідомості” [19].

Воєнна безпека на національному рівні є суспільним благом, а на міжнародному – змішаним. В умовах розвитку глобальних проблем зростає потреба посилювати якість забезпечення воєнної безпеки. Виходячи з теорії “клубних” благ, розробленої видатним американським економістом, лауреатом Нобелівської премії Д. Б’юкененом [11, с. 652], діяльність колективної безпеки фінансується фіксованими за обсягом “членськими” внесками. Згадані витрати призначені для приведення “можливостей держави” у відповідність до стандартів, сформованих “клубом”, та їх підтримання на певному рівні. Цьому “клубу” є сенс приймати нових “членів” доти, поки вигода кожного окремого “члена” “клубу” буде більшою за його витрати. Якщо наша держава не потрапляє до “клубу”, то для забезпечення воєнної безпеки “можливості держави” повинні бути більш потужними, відповідно й витрати на них більшими.

Провівши аналіз наукових праць з теорій міжнародної, національної, воєнної безпеки та суспільних благ, автор дійшов висновку про суспільну необхідність зміни способу комплектування військових формувань на контрактний.

Проте, наразі, як населення не готове сплачувати більші обсяги податків, так і уряд не готовий здійснити перерозподіл видатків державного бюджету на користь завершення процесу зміни способу комплектування військових формувань на контрактний. Отже, виникла ситуація із суперечливими позиціями щодо суспільної необхідності процесу зміни способу комплектування військових формувань на контрактний та відсутності належних умов його завершення (рисунок). Для виходу із цієї ситуації сьогодні бракує потрібних наукових знань. Це і є науковою проблемою вибраного дослідження. Якщо не вирішувати наведену проблему, то це може призвести до негативного наслідку – неспроможності держави забезпечити власну національну безпеку. Треба підкреслити, що проблема є не стільки кадровою, скільки ресурсною: вона обумовлена браком фінансових ресурсів.

Проблема, що розглядається в економіці, визначається розвитком соціальної сфери, зосереджена в політичному житті, стосується проблем права та відображає суспільну свідомість, і тому вона є об’єктом дослідження галузі науки “Державне управління”.

З урахуванням зазначеного вище і того, що причиною виникнення проблеми є відсутність належного стимулювання до зайнятості у військових формуваннях, об’єктом подальшого дослідження має бути стан зайнятості у військових формуваннях.

Недостатньо вивченим і таким, що відбиває сутність проблеми об’єкта дослідження, є процес зміни способу комплектування військових формувань на контрактний в умовах їхнього недостатнього фінансування. Це буде предметом нашого дослідження.

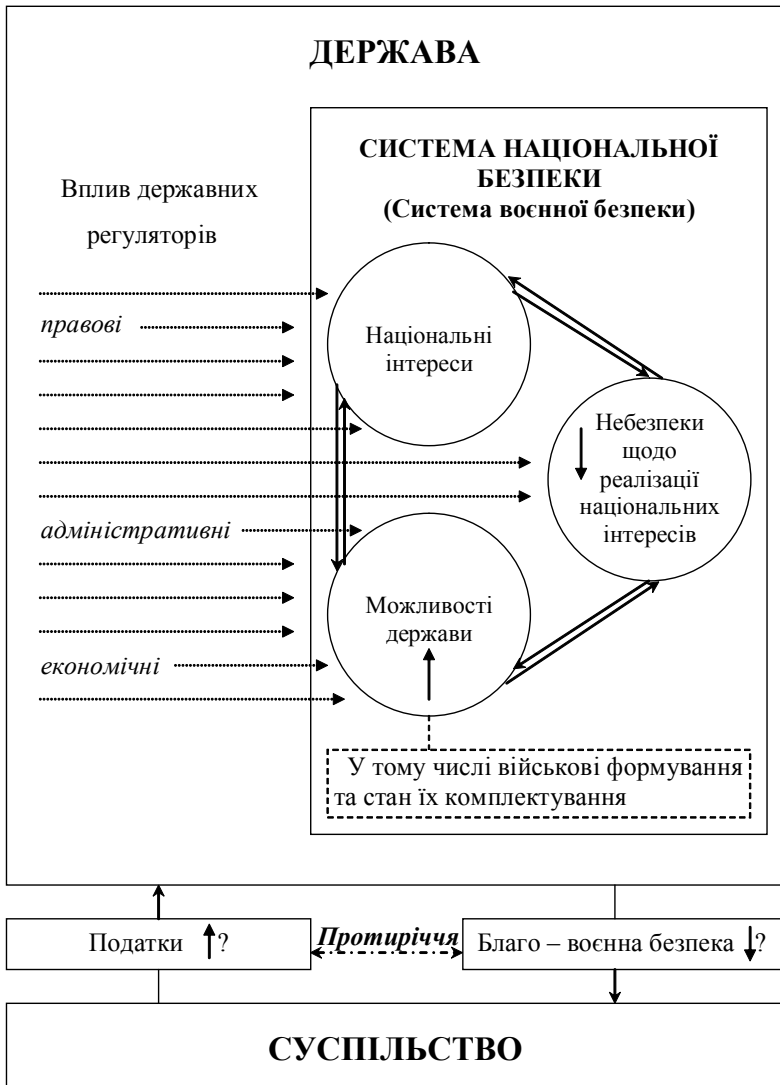

Рисунок. Протиріччя в державному регулюванні зайнятості у військових формуваннях

У зв'язку з цим зазначений аспект необхідно враховувати в подальшому дослідженні. Відповідно метою дослідження мають бути обґрунтування теоретико-методологічних засад створення нових і вдосконалювання існуючих механізмів державного регулювання зайнятості у військових формуваннях в

умовах недостатнього фінансування, а також розроблення практичних рекомендацій щодо завершення процесу зміни способу комплектування військових формувань на контрактний.

Виходячи із сформованої мети та відповідно до пріоритетних напрямів, визначених у Воєнній доктрині України [2, ст. 23], надалі необхідно провести дослідження, спрямовані на ефективне застосування системи кадрового забезпечення централізованого типу, вдосконалювання системи здійснення добору кадрів і комплектування військових формувань та органів спеціального призначення у ході їх професіоналізації, а також на підвищення ефективності військово-патріотичного виховання громадян України, забезпечення престижу військової служби, вдосконалювання системи життєзабезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань.

Література:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про Воєнну доктрину України : Указ Президента України від 15.06.2004 р. № 648/2004. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. *Ананьїн В. О.* Воєнна безпека як складова національної безпеки України / В. О. Ананьїн, О. О. Пучков // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. пр. – К., 2011. – Вип. 54. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_54/Gileya54/F21_doc.pdf.
4. *Баланда А. Л.* Соціальні детермінанти національної безпеки України: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д.е.н. : спец. 08.00.07 “Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика” / А. Л. Баланда. – К., 2008. – 40 с.
5. *Даник Ю. Г.* Національна безпека: запобігання критичним ситуаціям : монографія / Ю. Г. Даник, Ю. І. Катков, М. Ф. Пічугін ; Нац. акад. оборони України ; Житомир. військ. ін-т радіоелектрон. ім. С. Г. Корольова. – Житомир : Рута, 2006. – 387 с.
6. *Данільян О. Г.* Національна безпека України: сутність, структура та напрямки реалізації : навч. посіб. / О. Г. Данільян, О. П. Дзьобань, М. І. Панов. – Х. : Фоліо, 2002. – 285 с.
7. *Єхануров І. Ю.* Воєнна безпека України: проблеми та напрями її зміцнення / І. Ю. Єхануров // Національна безпека: український вимір : щокв. наук. зб. – К., 2008. – № 1–2 (20–21). – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nac_bez/texts/2008-01/iehanurov.pdf.
8. *Кириченко І. О.* Ступені воєнної переваги держав / І. О. Кириченко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2008. – № 3. – С. 47–53.
9. *Ліпкан В. А.* Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : автореф. дис. ... д.ю.н. : спец. 12.00.07 “Адміністративне право

і процес; фінансове право; інформаційне право” / В. А. Ліпкан; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2008. – 34 с.

10. *Ліпкан В. А.* Національна безпека України: навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – 2-ге вид. – К.: КНТ, 2009. – 576 с.

11. Мікроекономіка: підручник / за ред. В. Д. Базидевича. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 679 с.

12. *Пасічник В.* Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою / В. Пасічник // Демократичне врядування (науковий вісник): зб. наук. пр. – Львів, 2011. – Вип. 7. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik7/fail/pasichnyk.pdf>.

13. *Полтораков О. Ю.* Безпека держави та безпека суспільства: специфіка політичного взаємовпливу в національному та європейському контекстах: монографія / О. Ю. Полтораков. – К.: LAT&K, 2009. – 300 с.

14. *Пономаренко Г. О.* Адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: автореф. дис. ... д.ю.н.: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Г. О. Пономаренко. – Х., 2008. – 39 с.

15. *Смолянук В. Ф.* Військова могутність сучасної Української держави (політологічний аналіз): автореф. дис. ... д.політ.н.: спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” / В. Ф. Смолянук. – К., 2001. – 25 с.

16. Пошук у електронній бібліотеці авторефератів дисертацій // Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ard.html>.

17. *Ситник Г. П.* Державне управління національною безпекою України: монографія / Г. П. Ситник. – К.: НАДУ, 2004. – 408 с.

18. *Ситник Г. П.* Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика: автореф. дис. ... д.держ.упр.: спец. 25.00.01 “Теорія та історія державного управління” / Г. П. Ситник. – К., 2004. – 29 с.

19. *Ситник Г. П.* Інституційно-цивілізаційна парадигма дослідження проблем та державно-управлінських аспектів забезпечення національної безпеки / Г. П. Ситник // Офіційний веб-сайт Асоціації розвитку та безпеки. – Режим доступу: <http://www.dsaua.org>.

20. *Храбан І. А.* Конфігурація європейської безпеки в контексті реалізації національних інтересів України (військово-політичний аспект): автореф. дис. ... д.політ.н.: спец. 21.01.01 “Основи національної безпеки держави” / І. А. Храбан. – К., 2008. – 32 с.

21. *Martin Wolf.* The world’s hunger for public goods / Wolf Martin // The Financial Times. – 2012. – Режим доступу: <http://www.ft.com>.

Надійшла до редколегії 27.09.2012 р.